

Regionstyrelsen

Yttrande över betänkandet **Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75)**

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Justitiedepartementet över betänkandet Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75).

Sammanfattning

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet *Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75)*, till Region Stockholm för yttrande. Kommitténs uppdrag har avsett var och hur riksdagen får sammanträda, att se över bestämmelserna om riksdagens krigsdelegation samt att överväga om tillämpningsområdet för regeringsformens bestämmelser om krig och krigsfara är ändamålsenligt utformat. Kommittén har även haft i uppdrag att se över regeringens möjligheter att besluta föreskrifter i allvarliga fredstida kriser.

Region Stockholm ser i ljuset av covid-19 pandemin och för framtida pandemier, eller andra kriser för den delen, att mer behöver göras för att öka författningsberedskapen. Region Stockholm instämmer i bedömningen att bäst förutsättningar för verkningfulla och rättssäkra regler ges genom sedvanligt lagstiftningsarbete. Därutöver kan det behövs en ytterligare generell författningsberedskap så länge den korresponderar med det kommunala självstyret och inte ger regeringen vidare normgivningskompetens än vad riksdagen har.

Bakgrund

Justitiedepartementet har remitterat betänkandet *Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75)*, till Region Stockholm för yttrande.

En parlamentariskt sammansatt kommitté har haft i uppdrag att utreda fyra grundlagsfrågor som ytterst handlar om hur Sverige styrs i krig och andra kriser. Kommitténs första deluppdrag har avsett var och hur riksdagen får sammanträda. Kommittén bedömer att utgångspunkten bör vara att sammanträden i riksdagen hålls med ledamöterna närvarande

fysiskt på en förutbestämd ort. Kommittén föreslår samtidigt en ny bestämmelse i regeringsformen som innebär att riksdagen i riksdagsordningen kan föreskriva att sammanträden får hållas helt digitalt, om det krävs av hänsyn till riksdagens säkerhet eller frihet eller andra tvingande skäl.

Det andra deluppdraget har varit att se över bestämmelserna om riksdagens krigsdelegation. Kommitténs tredje deluppdrag har gått ut på att överväga om tillämpningsområdet för regeringsformens bestämmelser om krig och krigsfara är ändamålsenligt utformat.

Det fjärde deluppdraget har gällt regeringens möjligheter att besluta föreskrifter i allvarliga fredstida kriser. Kommitténs uppgift har varit att bedöma om det finns ett behov av att utvidga regeringens normgivningskompetens i kriser, d.v.s. om regeringen ska ha större möjligheter att besluta om föreskrifter i sådana situationer och i frågor där annars bara riksdagen får besluta föreskrifter om. Kommittén konstaterar att regeringsformens nuvarande utformning innebär vissa begränsningar. För det första innebär regleringen i regeringsformen att riksdagen inte får bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter inom det obligatoriska lagområdet i en allvarlig fredstida kris. Detta begränsar möjligheten att bygga upp god författningsberedskap och kan leda till problem även under en pågående kris. Den andra svårigheten hänger samman med att författningsberedskapen alltid kommer att ha luckor, eftersom alla behov av föreskrifter inte går att förutse.

Kommittén föreslår därför att riksdagen ges möjlighet att ta fram bemyndiganden till regeringen på det obligatoriska lagområdet, som kan användas i händelse av en kris. Regeringen bör samtidigt i exceptionella situationer kunna meddela tillfälliga föreskrifter på hela lagområdet utan bemyndigande av riksdagen men under riksdagens överinseende och kontroll. På så sätt får regeringen förutsättningar att styra riket även i mycket svåra lägen.

Kommittén bedömer att utgångspunkten för svensk krishantering liksom hittills bör vara att de föreskrifter som kan behövas för att hantera en kris antas i förväg, inte under krisen. Det ska därför finnas en författningsberedskap i form av beslutade regler som anger vilka åtgärder som kan vidtas när en kris kommer. Dessa regler ska tas fram genom det vanliga lagstiftningsförfarandet. Det som övervägs och förslås av kommittén är således den inbördes ansvarsfördelningen mellan riksdagen och regeringen när det gäller normgivning i kriser och om regeringen i vissa

fall bör kunna meddela föreskrifter som normalt sett hör till riksdagens exklusiva kompetensområde.

Region Stockholms yttrande

I kommunala och regionala verksamheter är utgångspunkten att sammanträden med fullmäktige, styrelse och nämnder sker i fysisk form. Enligt 5 kap. 16 § första stycket kommunallagen får ledamöter delta i fullmäktiges sammanträden på distans om fullmäktige har beslutat det. På grund av covid19-pandemin behövde Region Stockholm, liksom andra regioner och kommuner, redan under 2020 ställa om för genomförandet av politiska möten i fullmäktige. Region Stockholm anser därför att det är rimligt att även riksdagen ges möjlighet att sammanträda digitalt för det fall att riksdagens säkerhet eller frihet är i fara eller att det föreligger andra tvingande skäl.

Avseende kommitténs andra och tredje deluppdrag har Region Stockholm inga synpunkter.

Som kommittén beskriver så har flera andra instanser tagit upp behovet av en bättre författningsberedskap. Konstitutionsutskottet har vid ett par tillfällen under pandemin berört frågan om normgivning i fredstida kriser. Utskottet har t.ex. konstaterat att det till skillnad från vad som gäller vid krig och krigsfara saknas en särskild reglering i regeringsformen för civila kriser. Utskottet framhöll att det fanns skäl att överväga en översyn av förutsättningarna för legalt handlande vid fredstida kriser, vilket även socialutskottet ställde sig bakom. Även Coronakommissionen har anfört behovet av författningsberedskap.

Region Stockholm konstaterar att det gällande t.ex. smittskydd finns bemyndiganden i smittskyddslagens 9:e kap., men det har under pandemin varit oklart hur långt dessa sträcker sig. Lagrådet framhöll, som kommittén tar upp, vid införandet av den s.k. bemyndigandelagen i april 2020 att ”räckvidden av de bemyndiganden som finns i smittskyddslagen till viss del är oklar och att det finns anledning att sätta i fråga om de ger tillräckligt stöd för att vidta de åtgärder som kan komma att behövas för att hantera spridningen av det virus som orsakar covid-19”.

Region Stockholm ser i ljuset av covid-19 pandemin och för framtida pandemier, eller andra kriser för den delen, att en ökad författningsberedskap behövs så länge den korresponderar med det kommunala självstyret. Liksom kommittén skriver bör författningsberedskap alltid vara utgångspunkten då det skapar tydlighet

och förutsebarhet avseende vilka åtgärder som kan komma att vidtas vid en kris. Region Stockholm instämmer i bedömningen att bäst förutsättningar för verkningfulla och rättssäkra regler ges genom sedvanligt lagstiftningsarbete. Författningsberedskap behöver också noggrant utformade regler för att tillgodose både intresset av en effektiv normgivning i kriser och intresset av restriktivitet och demokratisk kontroll.

Kommittén lyfter även vikten av samordning inom lagstiftningskedjan och helhetstänkt gällande t.ex. begreppsbildning. Region Stockholm vill i sammanhanget framhålla att slutsatserna från utredningen om kommuners och regioners grundläggande ansvar inför och under framtida kriser och höjd beredskap (Dir. 2023:51) bör beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet avseende stärkt konstitutionell beredskap.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Emma Lennartsson
Regiondirektör

Anders Gidrup
Tf direktör säkerhet och beredskap

Beslutsunderlag

1. Sammanfattning av Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75)

Beslutsexpediering

1. Justitiedepartementet